

КОЛЕКТИВНО-ГРУПОВА ВЗАЄМОДІЯ УЧНІВ ПРИ НАВЧАННІ МОВЛЕННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Кійко С. В., Бойко Н. І.

ВСТУП

Процес навчання іноземної мови у середній школі зазнає істотних змін, що пов'язано з переходом системи української освіти на нові стандарти (НУШ, паспорти педагогічних спеціальностей). Це передбачає орієнтацію процесу навчання на системно-діяльнісний підхід, який окреслює розвиток і формування в учнів широкого кола умінь, у тому числі вміння організувати навчальну співпрацю і спільну діяльність з учителем і однокласниками на уроці іноземної мови, працювати у групі і колективно. Для підвищення ефективності навчання усного іншомовного мовлення пропонуємо використовувати на уроці різні форми колективно-групової взаємодії учнів (далі – КГВУ).

Вивчення наукової літератури показало, що питанням взаємодії учасників освітнього процесу приділяється велика увага (Дж. Аронсон, Б. Бенг, Н. Ф. Бориско, К. Дяченко, А. Є. Коваленко, Х. Й. Лійметс, Є. С. Полат, О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, І. В. Роберт, Г. А. Цукерман та інші). Проте аналіз наукових праць з проблеми дослідження і вивчення досвіду навчання іноземної мови у школі свідчить про протиріччя між вимогами НУШ і практикою їх реалізації на уроці, між зростаючими вимогами до рівня підготовки учнів з іноземної мови, зокрема, оволодіння усним іншомовним мовленням, і невідповідністю організаційних форм навчання. Таким чином, **актуальність** дослідження зумовлена необхідністю удосконалення процесу навчання усного іншомовного мовлення з використанням різних форм взаємодії учнів. **Мета** дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності методики навчання учнів 7–9 класів загальноосвітньої школи усного німецького мовлення за допомогою КГВУ. **Об'єктом** дослідження є процес розвитку навичок усного іншомовного мовлення учнів середньої школи, **предметом** – методика навчання учнів 7–9 класів мовлення німецькою мовою з використанням КГВУ. У роботі сформульовано гіпотезу: навчання усного німецького мовлення буде ефективним, якщо застосувати моделі КГВУ, що передбачають багатостороннє спілкування в різних

формах і видах колективно-групої взаємодії (постійні, змінні і динамічні пари, трійки, постійні і змінні групи, колективна послідовна, міжгрупова взаємодія, перехресне спілкування всіх учнів класу), які змінюють одна одну залежно від мети комунікації і навчальних завдань. Мета, об'єкт, предмет і гіпотеза дослідження зумовлюють вирішення таких **завдань**: 1) розглянути суть і особливості навчання іншомовному усному мовленню; 2) уточнити поняття *група, колектив, колективно-групова взаємодія* на уроці іноземної мови; 3) визначити структуру і розробити моделі КГВУ; 4) експериментально перевірити ефективність методики навчання усного німецького мовлення з використанням моделей КГВУ; 5) розробити методичні рекомендації щодо навчання усного іншомовного мовлення за допомогою КГВУ.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки висунутої гіпотези використано такі методи дослідження: 1) когнітивно-узагальнюючі методи (вивчення й аналіз нормативних документів, програм з іноземних мов, психолого-педагогічної і методичної літератури на тему дослідження; узагальнення педагогічного досвіду щодо навчання усного іншомовного мовлення в школі з використанням колективної і групової організаційних форм навчання); 2) діагностичні методи (спостереження за навчальним процесом); 3) праксиметричні методи (аналіз усного мовлення учнів іноземною мовою); 4) експериментальні методи (експериментальне навчання); 5) методи статистичної обробки даних: якісний аналіз результатів і статистико-математичний метод обробки кількісних даних.

1. Теоретичні основи навчання усного мовлення німецькою мовою

Питанням теорії і практики навчання усного іншомовного мовлення присвячено багато психологічних, лінгвістичних і методичних досліджень. У психології *мовлення* визначають, з одного боку, як історично складену в процесі діяльності людей форму спілкування, опосередковану мовою, що протікає в часі і зодягнена в звукову або письмову форму¹. З іншого боку, мовлення трактують як один з видів діяльності і включають мовленнєву діяльність у загальну систему діяльності². О. С. Ахманова визначає мовлення як діяльність для передачі складного змісту, що включає, крім власне інформації, звернення до слухача, спонукання його до дії (відповіді)³. Отже, мовлення – це і процес, і результат спілкування, засіб і спосіб формування та

¹ Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. М. : Астрель, 2007. С. 285.

² Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. М. : УРСС, 2003. С. 18.

³ Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : УРСС, 2012. С. 386.

формулювання думки, діяльність, властива лише людині. Саме такого «діяльнісного» осмислення мовлення ми дотримуємося у дослідженні і розуміємо під мовленням активний, цілеспрямований, опосередкований мовною системою й обумовлений ситуацією спілкування процес передачі і прийому повідомлень. У свою чергу, усне мовлення є комунікативною діяльністю індивіда в звуковому (фонемно-інтонаційному) коді, що полягає у створенні повідомлення. Для ефективного навчання усному мовленню необхідно розуміти його особливості, до яких належать:

- двосторонність, тобто наявність двох учасників спілкування, і, відповідно, двох процесів – передачі повідомлення і його сприйняття;
- одноразовість, оскільки сказане одразу сприймається слухачем;
- апелятивність: усне мовлення звернене до слухача і спонукає його до дій;
- ситуативність: будь-яке усне спілкування обумовлене ситуацією, яка визначає вибір мовних засобів і характер спілкування;
- наявність екстралінгвальних факторів: передача інформації відбувається не тільки через мовлення, але й через візуальний, сенсорно-тактильний контакти (стискання рук, жести тощо).

Таким чином, для здійснення спілкування в усній формі необхідні мовець, слухач, комунікативний код (мова спілкування), канали зв'язку і ситуація. Ці компоненти враховані при виконанні вправ у процесі усного спілкування учнів на уроці німецької мови. Комунікативні ситуації відібрані відповідно до змісту навчання учнів 7–9-х класів мовлення німецькою мовою як першою іноземною.

2. Колективно-групова взаємодія учнів і її моделі при навчанні мовлення на уроці іноземної мови

Навчання мовлення німецькою мовою відбуватиметься з використанням КГВУ. Для розуміння суті КГВУ необхідно розглянути і визначити поняття *група*, *колектив*, *колективна* і *групова організаційні форми навчання*, оскільки в методиці викладання досі немає єдиної думки щодо деяких питань, пов'язаних з організаційними формами навчання: відсутнє чітке визначення понять, не розроблено єдиної класифікації форм навчання, не всі дослідники виокремлюють колективну організаційну форму навчання.

Навчальний процес обумовлюється, насамперед, відносинами між учителем і учнями під час вирішення певних навчальних завдань протягом уроку. У методичній і педагогічній літературі виокремлюють поняття організаційної форми навчання як стійкої структури взаємодії учасників навчання, змістовне наповнення якої залежить від цілей,

навчального матеріалу, методів та умов навчання⁴. Розрізняють такі організаційні форми навчання, як фронтальна (тип взаємодії «вчитель – клас»), групова («вчитель – група учнів») та індивідуальна («вчитель – учень»). І. Л. Колесникова та О. А. Долгіна виокремлюють ще й парну форму навчання, коли два учні можуть спільно виконувати низку різних завдань. Працювати в парах можуть як одні й ті ж учні (постійні або закриті пари – *closed pairs*), так і щоразу різні, коли склад пар може змінюватися (динамічні або відкриті пари – *open pairs*)⁵. Працюючи у відкритих парах, учні не будуть зводити до мовлення одного й того ж співрозмовника, що позитивно позначиться на розвитку усного мовлення. В. К. Дьяченко⁶ пише про наявність ще однієї форми – колективної навчальної діяльності учнів, відображеній у взаємодії «вчитель – клас – учень». Розглянемо поняття групової і колективної організаційних форм навчання докладніше.

Групова форма навчання – це форма організації навчально-пізнавальної діяльності на уроці, що передбачає функціонування малих груп, які працюють над завданнями педагога, де група – це 3–5 учнів, тимчасово об'єднаних учителем або з власної ініціативи з метою виконання завдання⁷. Для групової роботи характерні такі вміння: 1) спільно діяти задля досягнення мети; 2) підтримувати один одного та вимагати активної участі всіх членів групи у виконанні завдання; 3) критично ставитися до себе і до роботи груп; 4) бути зацікавленим у результатах спільної навчальної діяльності⁸. Групова організаційна форма є загальноновизнаною у педагогічній практиці.

Колективну організаційну форму навчання виокремлюють далеко не всі дослідники. Так, І. Л. Колесникова та О. А. Долгіна вживають це поняття для розкриття змісту інших організаційних форм, а саме – групової і парної⁹. Риси групової форми роботи знаходимо і у визначенні колективної форми навчання у Б. А. Глухова й А. М. Щукіна:

⁴ Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М. : Высшая школа, 2004. С. 80.

⁵ Колесникова И. Л., Долгина О. А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. М. : Дрофа, 2008. С. 332–333.

⁶ Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении. М. : Просвещение, 1991. С. 6–7.

⁷ Пассов Е. И. Урок иностранного языка: настольная книга преподавателя иностранного языка. Ростов-на-Д : Феникс, 2010. С. 492.

⁸ Kmen I., Sommer N. Theoriearbeit: Gruppenarbeiten. URL: www.didactics.eu/fileadmin/analyse/beispiele_lehrpraxis/theoriearbeit-gruppenarbeit-ss11.pdf.

⁹ Колесникова И. Л., Долгина О. А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. М. : Дрофа, 2008. С. 332–333.

«Коллективна форма навчання – це організація навчання, що передбачає кооперацію, розподіл обов’язків, ділове спілкування у процесі уроку; вона включає також самоконтроль та відповідальність, взаємоконтроль, оцінку результатів спільної діяльності»¹⁰. Для неї характерне ставлення кожного учня до своєї справи як до спільної, вміння злагоджено діяти для досягнення спільної мети, взаємна підтримка і зацікавленість у досягненні результатів. Коллективна форма навчання може виникнути лише на основі диференційованої групової роботи. При цьому клас сприймає завдання вчителя як роботу, за яку відповідає весь колектив, а виконання завдання організовує як увесь клас, так і окремі групи під керівництвом вчителя. Роботу розподіляють з урахуванням інтересів і здібностей кожного учня, що дозволяє кожному проявити себе у мовленнєвій діяльності; наявний взаємний контроль і відповідальність кожного перед класом і групою¹¹.

Проте не будь-яка робота, яка формально протікає в колективі, є колективною. За своїм характером вона може бути суто індивідуальною, як-от: фронтальне опитування, з якого виключається співробітництво й товариська взаємодопомога, розподіл обов’язків і функцій. Усі учні виконують одне й те ж завдання вчителя і не залучаються до організації навчальної діяльності, оскільки керує всім процесом лише вчитель. На противагу цьому колективне навчання – це «таке навчання, при якому колектив навчає і виховує кожного свого члена і кожен член бере активну участь у навчанні та вихованні своїх товаришів по спільній навчальній роботі»¹².

Ми не проводимо чітких меж між груповою і колективною формами організації навчальної діяльності учнів, а використовуємо більш загальне поняття «колективно-групова взаємодія учнів». Під КГВУ ми розуміємо безпосереднє спілкування учнів, що здійснюється іноземною мовою і передбачає використання різних форм групової і колективної взаємодії на уроці¹³.

Для розуміння розробленої методики навчання з використанням КГВУ необхідно уточнити, що ми розуміємо під термінами *група* і *колектив*. Як приклад наводимо визначення Б. А. Глухова та А. М. Щукіна: група – це «людська спільність, що виокремлюється в

¹⁰ Глухов Б. А., Щукін А. Н. Терmini методики преподавания русского языка как иностранного. М. : Русский язык, 1993. С. 227.

¹¹ Лийметс Х. Й. Групповая работа на уроке. М. : Знание, 1975. С. 12–13.

¹² Дьяченко В. К. Коллективно-групповые способы обучения. *Педагогика*. 1998. № 2. С. 17.

¹³ Кійко С. В., Халус О. Електронні дидактичні засоби у формуванні компетентності іншомовного писемного мовлення школярів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 816. Чернівці : Черн. ун-т, 2019. С. 30.

соціальному цілому на основі певної ознаки (класова належність, наявність спільної діяльності тощо)»¹⁴, колектив – це «група високого рівня розвитку, сукупність людей, об'єднаних спільною діяльністю»¹⁵. У дослідженні ми послуговуватимемося цими термінами у такому розумінні: колектив – це всі учні класу, об'єднані спільною навчальною діяльністю; група – це частина колективу, що складається з різної кількості учасників (2–5 учнів), організована вчителем або з власної ініціативи з метою виконання навчального завдання, яка передбачає наявність ще однієї або більше частин (груп). КГВУ включає два типи взаємодії: групову і колективну, які передбачають самостійність, оскільки ініціатива переходить від вчителя учням, учні самі розподіляють, хто і які завдання виконуватиме, у якій послідовності та як буде організована їхня спільна діяльність. Крім того, враховуються можливості та індивідуальні особливості кожного учня незалежно від рівня володіння іноземною мовою. Відмінним є те, що групова взаємодія передбачає спілкування учнів іноземною мовою у парах, трійках і групах із постійним чи змінним складом, а колективна – спілкування всіх учнів класу, тобто послідовну, перехресну, міжгрупову взаємодію і взаємодію учнів у динамічних парах, залучення всіх членів колективу у виконання завдання. Основними видами взаємодії у груповій роботі є *парна постійна* (склад пар не змінюється протягом кількох уроків) – *парна змінна* (склад пар змінюється кожного уроку), *групова постійна* (склад трійок і груп не змінюється протягом кількох уроків) – *групова змінна* (склад трійок і груп змінюється від уроку до уроку), а в колективній роботі – *парна динамічна* (пари змінного складу), *колективна послідовна*, *колективна перехресна* і *колективна міжгрупова* (між парами, трійками, групами).

Використання широкого вибору форм та видів, що входять до КГВУ, сприяє створенню на уроці найбільш ефективних умов для навчання, можливостей для спілкування іноземною мовою і розвитку навичок усного іншомовного мовлення особливо для учнів 7–9-х класів, оскільки саме в підлітковому віці найчіткіше виражений інтерес до спільної діяльності. Для здійснення такого навчання усного іншомовного мовлення ми пропонуємо об'єднати описані вище форми КГВУ в моделі і використовувати їх у процесі навчання.

Під моделями КГВУ ми розуміємо сукупність форм і видів колективно-групової взаємодії (спілкування) учнів, які змінюють одна одну залежно від поставлених цілей і навчальних завдань. Різні

¹⁴ Глухов Б. А., Щукин А. Н. Термины методики преподавания русского языка как иностранного. М. : Русский язык, 1993. С. 56.

¹⁵ Ibid. С. 89.

комбінації форм взаємодії у розроблених моделях продиктовані необхідністю створення оптимальних і найефективніших умов для виконання конкретних вправ, спрямованих на розвиток усного німецького мовлення і на формування необхідних для цього лексичних та граматичних навичок. Розроблені моделі розрізняються: 1) мовним матеріалом, оскільки одні моделі здебільшого спрямовані на комунікацію, інші – на підготовку до здійснення спілкування; 2) типами і видами вправ, які виконують на певному етапі навчання мовлення; 3) рівнем підготовки учнів, тобто етапом оволодіння навичками і вміннями, необхідними для здійснення усного спілкування. Навчання усної іноземної мови включатиме такі етапи:

I. Тренувальний етап: 1) етап первинного тренування мовного матеріалу; 2) етап подальшого тренування мовного матеріалу.

II. Продуктивний етап / етап реалізації.

У результаті апробації розроблених моделей на уроках німецької мови ми дійшли висновку, що, незважаючи на те, що деякі з них можна використовувати на різних етапах навчання мовлення, ми рекомендуємо застосовувати кожен модель на певному етапі навчання, оскільки саме на цьому етапі наведена комбінація форм та видів КГВУ може бути використана найефективніше.

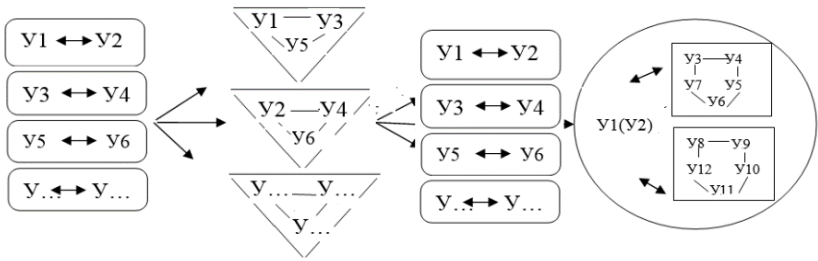
Для зручності роботи та розуміння схем, у вигляді яких будуть представлені запропоновані моделі КГВУ, введемо такі позначення:

- – парна взаємодія; – групова взаємодія (у трійках);
- – колективна взаємодія; У – учні;
- – групова взаємодія (група з 4–5 учнів);
- – послідовність зміни форм і видів КГВУ;
- , ↔, → – характер КГВУ.

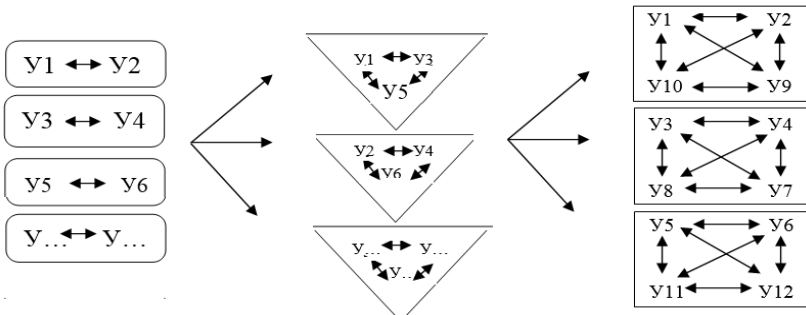
Ми утворювали групи в такий спосіб, щоб в одній групі працювали як сильні, так і слабкі учні. Для розподілу учнів використано поділ учнів за номерами (розрахунок на *перший-другий*), за датою народження (парне, непарне число), за жеребом, за принципом мозаїки (кожен учень отримує частину речення або малюнка і повинен знайти інших учнів, які мають інші частини цього речення або малюнка). Отже, представимо розроблені моделі відповідно до етапів навчання усного іншомовного мовлення, на яких їх можна використати.

I. Тренувальний етап. На етапі первинного тренування мовного та мовленнєвого матеріалу ми рекомендуємо використовувати такі моделі:

Модель № 1

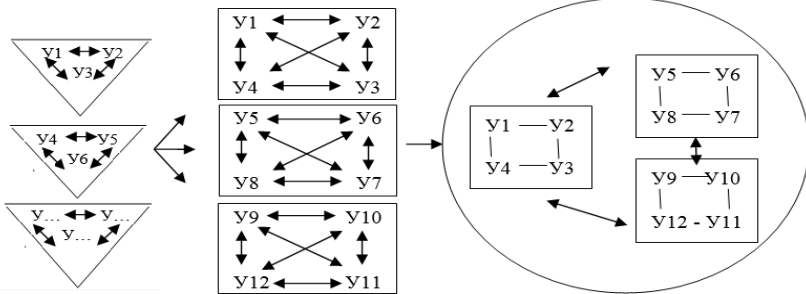
Модель № 2

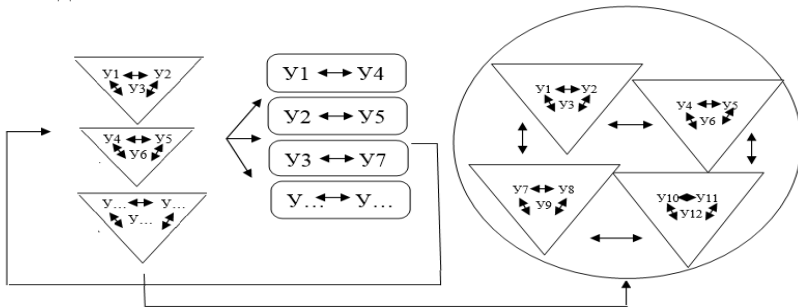
У наведених моделях представлена групова форма взаємодії учнів у постійних і змінних парах і трійках. На цьому етапі навчання кожному учневі необхідно отримати можливість ретельного тренування мовних і мовленнєвих явищ на великому обсязі матеріалу. Працюючи у парах, кожен учень може аналізувати мовний матеріал і контролювати свого товариша. У парах учні виконують обов'язкові для цього етапу підготовчі лексичні і граматичні вправи, як-от: вправи на доповнення речень лексичними одиницями з опорою на діалоги з використанням вербальних і візуальних опор (повторення, доповнення, продовження). Групову (у групах по 4–5 учнів) і колективну взаємодію (останню ланку у представлених моделях) необхідно здійснювати на відпрацьованому в парах і трійках матеріалі як первинне закріплення. Це можуть бути, наприклад, змагання на основі пройденого мовного матеріалу або демонстрація підготовлених у результаті проведеної роботи діалогів, повідомлень тощо.

На другому етапі – етапі подальшого тренування мовного та мовного матеріалу можуть бути використані такі моделі:

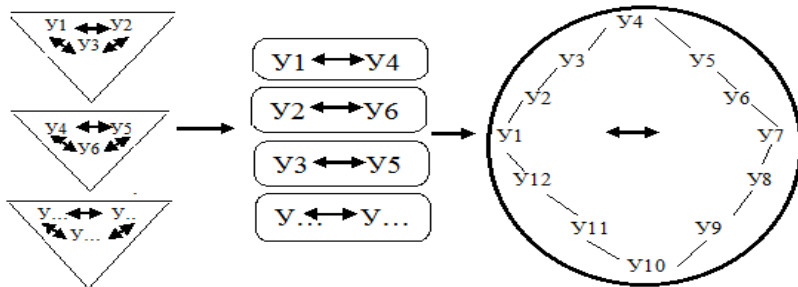
Модель № 3

Модель № 4

Модель № 5

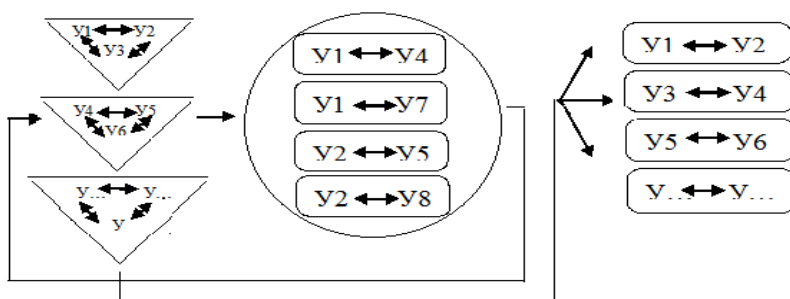

На цьому етапі рекомендуємо замінити взаємодію учнів у парах на групу взаємодію в трійках, яка видається ефективнішою для закріплення матеріалу. Матеріал вже знайомий учням, тому вони зможуть самостійно виконати необхідну кількість вправ, і в кожного буде можливість попрацювати самому і повторити матеріал,

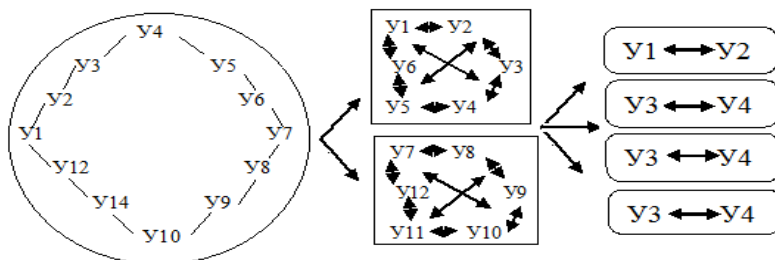
перевіряючи іншого члена трійки. При взаємній перевірці учні додатково аналізують і повторюють матеріал, перевіряють свої знання; крім того, учні зосереджені на правильному виконанні завдання, що позитивно впливає на закріплення пройденого матеріалу. При взаємодії в трійках учні виконуватимуть підготовчі вправи, які для цього етапу навчання будуть складнішими – це вправи відкритого типу, де необхідно виконати завдання без наведених лексичних одиниць і з меншою кількістю опор. Після виконання цих вправ рекомендуємо використати групові види взаємодії (у групах по 4-5 учнів), а також колективні послідовну і міжгрупову взаємодію. У групах або всім колективом слід виконувати вправи, що вимагають додаткового аналізу мовних явищ, виконання вправ на кшталт «снігова кулька», які дають можливість учням закріпити вивчені мовні явища і мовленнєві зразки.

Для продуктивного етапу / етапу реалізації розроблені такі моделі:

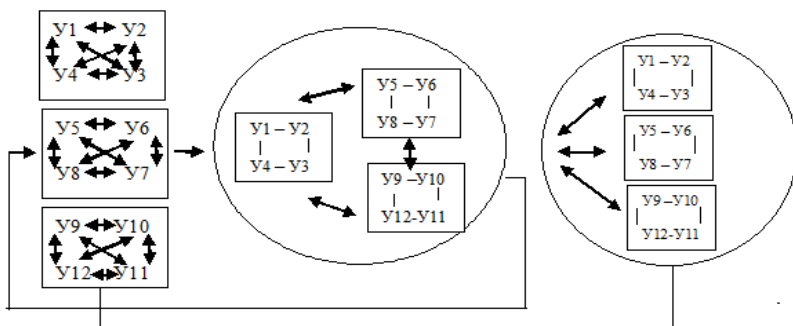
Модель № 6

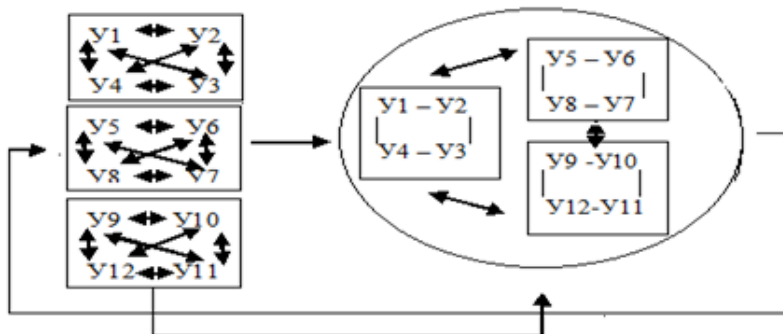
Модель № 7

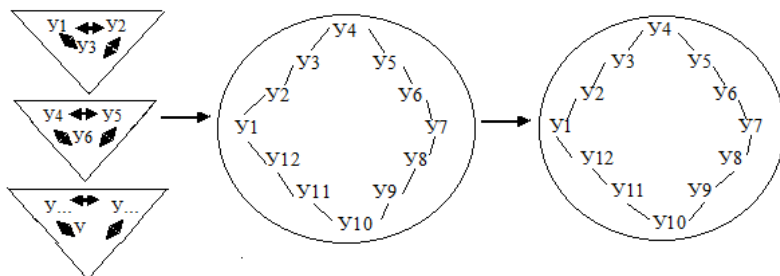
Модель № 8

Модель № 9

Модель № 10

Як видно з представлених моделей, на цьому етапі навчання усного мовлення групова взаємодія учнів порівняно з попередніми етапами розширена за рахунок виконання диференційованих по групах завдань.

Різноманітніше представлена і колективна взаємодія учнів, а саме – колективна перехресна взаємодія (вправи на кшталт «мозковий штурм»), парна динамічна взаємодія, колективна послідовна (виконання одного завдання), колективна міжгрупова взаємодія (проведення змагань між групами, екскурсій, обговорення). Вправи, які учні виконують колективно, мають вільніший характер і наближені до реальних умов вживання німецької мови як засобу спілкування. Взаємодія в парах на цьому етапі розвитку умінь усного мовлення також передбачена на іншому рівні – для виконання власне комунікативних вправ.

3. Хід і результати експериментального навчання учнів 7–9-х класів усного мовлення німецькою мовою з використанням КГВУ

Експериментальною базою дослідження став ЗЗСО 1–3 ступенів села Нижбірок Чортківського району Тернопільської області. Заняття проводилися двічі на тиждень. Навчальний експеримент тривав з лютого 2021 року до середини грудня 2021 року. В експерименті брали участь 25 осіб (13 учнів – в експериментальній групі (ЕГ), 12 учнів – у контрольній групі (КГ)). Рівень володіння німецькою мовою в обох групах приблизно однаковий. В експериментальній групі 5 учнів мають оцінку «відмінно», 6 учнів – «добре» та 2 учнів – «задовільно». У контрольній групі 6 учнів з оцінкою «відмінно», 5 учнів – «добре» та 1 – «задовільно». Таким чином, середня оцінка в експериментальній групі – 9,2 бали, у контрольній групі – 9,4 бали за 12-бальною шкалою оцінювання. Неваріативними умовами навчання були тривалість навчання, кількість академічних годин (два уроки на тиждень), кількість учнів у групі, вчитель, перелік лексичних і граматичних тем. Варіюються умови навчання (система вправ, організація навчання, технічні засоби навчання).

Дослідження проводилося у три етапи. Перший етап – пошуково-аналітичний, у ході якого уточнено тему, предмет, об'єкт дослідження, визначено мету і завдання, уточнено гіпотезу і методи дослідження, проведено аналіз психолого-педагогічної, методичної і лінгвістичної літератури, вивчено нормативні документи з навчання іноземних мов, узагальнено педагогічний досвід та проаналізовано навчально-методичні комплекти з німецької мови як першої іноземної. Другий етап – експериментальний, на якому уточнено робочу гіпотезу, розроблено й експериментально перевірено методику навчання учнів 7–9 класів усного німецького мовлення з використанням КГВУ. Третій етап – узагальнюючий. Він полягав у теоретичному узагальненні

отриманих результатів, їх систематизації, кількісної та якісної обробки даних.

Продемонструємо реалізацію моделей КГВУ на прикладі розроблених нами вправ до підручника С. І. Сотникової і Г. В. Гоголевої «Німецька мова»¹⁶. За період проведення експериментального навчання учні вивчали такі теми, як: «Поїздки (подорожі) /Wohin in den Ferien?», «Орієнтування у місті / Die Stadt. Wie orientiert man in einer modernen Großstadt?», «Покупки / Einkaufen. Im Kaufhaus», «Шкільне життя / Wir über uns. Schulleben» та «Музика / Musik in meinem Leben». Розглянемо тренування вправ у розроблених нами моделях КГВУ до теми «У місті / In der Stadt».

I. Тренувальний етап.

1. Етап первинного тренування матеріалу.

Модель № 1.

1. Парна взаємодія (постійні пари).

а) Визначте значення слів, зіставте слова і визначення до них. Занесіть відповіді до таблиці та назвіть ключове слово / Bestimmt die Bedeutung der folgenden Wörter, nennt die Wörter und Definitionen dazu. Tragt die Antworten in die Tabelle ein und nennt das Schlusswort:

1) *die Kreuzung*, 2) *abfliegen*, 3) *das Rathaus*, 4) *überqueren*, 5) *die S-Bahn*, 6) *die Fussgängerzone*, 7) *die Sehenswürdigkeit*

1	2	3	4	5	6	7

a) *das Gebäude, in dem der Bürgermeister und die Verwaltung (адміністрація) eines Ortes sind; b) eine Stelle, an der sich zwei (oder mehrere) Strassen schneiden und an der man von einer Strasse auf die andere wechseln kann; c) ein Gebäude, ein Platz oder Ähnliches, die besonders schön, wertvoll oder interessant sind; d) von einer Seite zur anderen Seite gehen, fahren oder Ähnliches; e) die Abkürzung für die Schnellbahn – ein schneller elektrischer Zug in einer Großstadt und ihrer Umgebung; f) etwas startet und fliegt weg; g) ein Bereich im Zentrum einer Stadt, der nur für Fussgänger (und nicht für Autos) bestimmt ist.*

б) Прочитайте складні речення. Охарактеризуйте порядок слів у підрядному реченні / Lest zusammengesetzte Sätze. Beschreibt die Wortfolge im Nebensatz: 1. *Ich weiss nicht, wo die U-Bahn-Station ist.* 2. *Das Reichstagsgebäude ist eine Sehenswürdigkeit, wohin alle Touristen kommen wollen.* 3. *Der Weihnachtsmarkt ist ein Platz, wo man verschiedene Souvenirs zu Weihnachten kaufen kann.* 4. *Ich kann dir auf der Karte zeigen,*

¹⁶ Сотникова С. І., Гоголева Г. В. Німецька мова. 9 клас : підручник для ЗНЗ. Харків : Ранок, 2017. 240 с.

wohin du einbiegen musst. 5. Sankt Petersburg ist eine Stadt, wo viele bekannte Schriftsteller gelebt und geschaffen haben.

в) Розпитайте одне одного. Використовуйте такі слова та вирази / Fragt euch gegenseitig. Gebraucht folgende Wörter und Redewendungen, zum Beispiel:

– Wo kann man hier ein Foto machen?

– Im Fotostudio am Marktplatz.

eine Reise buchen – das Reisebüro – Kochstraße, Medizin kaufen – die Apotheke – Parkplatz, Sport machen – der Sportplatz – Osloer Straße, Sportschuhe kaufen – das Sportgeschäft – Ringstrasse, Stadtplan bekommen – die Touristeninformation – Hauptstraße.

2. Групова взаємодія (постійні трійки). Уявіть, що у розмові ви забули слово. Опишіть його / Stellt euch vor: ihr vergesst ein Wort im Gespräch. Beschreibt es, zum Beispiel: *die Fussgängerzone – das ist eine Strasse, wo nur Menschen gehen können. Dort fahren keine Autos.* Wörter: *der Stadtrand, der Stau, das Krankenhaus, die Richtung, der Bahnhof, der Fahrplan, die U-Bahn, die Auskunft, die Haltestelle, die Wechselstube.*

3. Парна взаємодія (змінні пари). Завдання: вирішіть кросворд / Füllt das Kreuzworträtsel völlig aus, zum Beispiel:

– Erkläre bitte das Wort 1 waagrecht / senkrecht.

– Gut. Das ist der Platz, wo ...

Кросворд кожного учня заповнений наполовину. Завдання полягає в тому, щоб за пояснення свого партнера зрозуміти слова, що бракують, і вписати їх у свій варіант кросворду, або, відповідно, пояснити слово, яке запитує партнер.

4. Подальша колективна взаємодія може бути організована так: клас необхідно розділити на дві групи. Декілька сильних учнів по черзі пояснюють слова з кросворду. Інші учні повинні назвати ці слова. Перемагає та група / команда, яка назве більше слів. Завдання для доповідачів: опишіть слово / Aufgabe für Referenten: Beschreibt ein Wort. Завдання для інших учнів: назвіть слово / Aufgabe für andere Schüler: nennt das Wort.

Модель № 2.

1. Парна взаємодія (постійні пари).

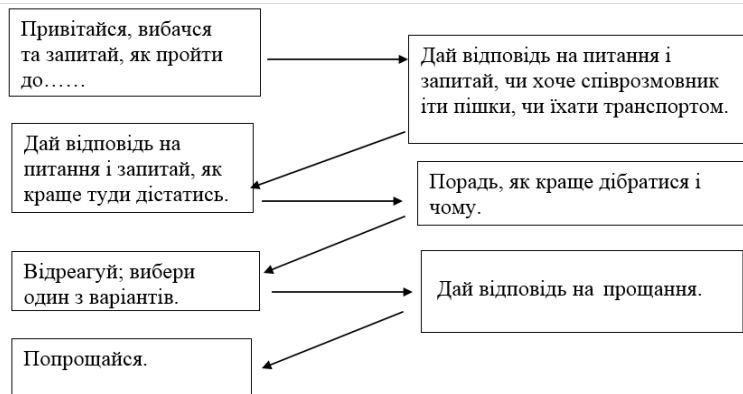
а) заповніть таблицю за допомогою наступних слів / Ergänzt die Tabelle. Gebraucht dabei folgende Wörter:

Konstruktion mit <i>verboten</i>	Konstruktion mit <i>dürfen</i>
– Parken ist verboten!	–
–	– Hier darf man nicht sprechen!
– Wasser trinken verboten!	–
–	– Hier darf man nicht stehen bleiben!
– Eintritt ist verboten!	–
–	– Hier darf man keine Getränke bringen!

б) доповніть речення. Ви можете використовувати наступні слова / Ergänzt die Sätze. Ihr könnt folgende Wörter gebrauchen: *mit der U-Bahn, in der Nähe, weit, geradeaus, aussteigen, zu Fuss, fremd, Verkehrsmittel, in die Leipziger Straße, am Potsdamer Platz.*

1. *Ich bin ... hier.* 2. *Gehen Sie die Wilhelmstraße immer ...* 3. *Wo muss ich..?* 4. *Wir sind hier ... und da ist das Mauermuseum.* 5. *Das ist* *Fahren Sie besser ...* 6. *Gibt es eine Bank ... ?* 7. *Biegen Sie rechts ... ein.* 8. *Entschuldigung, wo ist ... ?* 9. *In einer modernen Großstadt gibt es viele ... : Autos, Busse, die U-Bahn.*

в) Ви перебуваєте у незнайомому німецькому місті. Розпитайте мешканця міста, використовуючи таблицю підстановки / Ihr seid fremd in einer deutschen Stadt. Fragt einen Einwohner dieser Stadt. Gebraucht die folgende Tabelle dabei:

г) доповніть речення. Використовуйте такі граматичні форми / Ergänzt die Sätze. Gebraucht folgende Präpositionen: *in die, nach, zum, im, zu, in den, auf den, im, bei der, im*

1. *Wir wollen Ansichtskarten kaufen und gehen ... Marktplatz.* 2. *Wir holen heute Fahrkarten ... Reisebüro.* 3. *Am Wochenende fahre ich mit meinen Eltern ... Zoo.* 4. *Ich weiss nicht, ich bin fremd ... Stadt.* 5. *Gestern waren wir ... Deutschem Museum.* 6. *Du kannst Briefmarken Post kaufen.*

2. Групова взаємодія (постійні трійки).

а) відновіть діалог. Використовуйте карту Берліна / Rekonstruiert den Dialog. Gebraucht die Karte Berlins.

б) прослухайте короткі діалоги та зіставте висловлювання / Hört kurze Dialoge zu. Was passt zusammen?

Herzlichen Dank! Ja, mit Vergnügen!

Schönes Wochenende und Alles Gute! Ja, bitte sehr! Bis bald!
Kann ich Ihnen helfen? Freut mich (Sie kennen zu lernen)
Entschuldigung! Keine Ursache.

Darf ich mich vorstellen? Herr Schneider. Bitte sehr.

Könnten Sie mir die Stadt zeigen? Danke schön! Ihnen auch!

3 Групова взаємодія (постійні групи). Прослухайте частину діалогу, продовжіть його, використовуючи карту / Hört einen Teil des Dialogs, setzt ihn fort. Gebraucht einen Stadtplan dabei.

2. Етап подальшого тренування мовного і мовленнєвого матеріалу Модель № 3

1. Групова взаємодія (змінні трійки).

а) прослухайте і запишіть дієслова, які позначають переміщення у просторі, перекладіть їх українською мовою / Hört zu und schreibt die Verben, die Bewegung bedeuten. Übersetzt sie ins Ukrainische.

б) перекладіть речення німецькою мовою. Порівняйте утворення наказового способу в німецькій і українській мовах / Übersetzt die Sätze ins Deutsche. Vergleicht Imperativformen in der deutschen und ukrainischen Sprachen:

1. *Дайте мені план міста!* 2. *Поясніть мені дорогу, будь ласка!*
3. *Давайте поїдемо на екскурсію містом!* 4. *Давайте купимо листівки!*
5. *Поясніть, будь ласка, як пройти до центру!* 6. *Заверніть за ріг і йдіть прямо.*

в) прослухайте діалог і замалюйте маршрут за допомогою стрілок.

2. Групова взаємодія (змінні групи). Поясніть дорогу. Використовуйте карту міста Берлін / Erklärt den Weg. Gebraucht dabei den Stadtplan von Berlin Mitte. На цьому етапі учні готують опис маршруту всередині своєї групи.

3. Колективна міжгрупова взаємодія. Одна з груп читає опис свого маршруту, а інша повинна стежити за описом та наприкінці назвати місце призначення. Завдання однієї групи: поясніть дорогу / Erklärt den Weg. Завдання для інших груп: простежте маршрут та назвіть призначення / Folgt den Weg und nennt, was für einen Platz andere Gruppe gewählt hat.

Модель № 4.

1. Групова взаємодія (постійні трійки).

а) прочитайте ситуацію на картці. Запитайте або повідомте потрібну інформацію / Lest die Situation auf der Karte. Stellt eine Frage oder berichtet die nötigen Informationen. Sagt das auf Ukrainisch:

1. Du bist in Berlin. Du gehst spazieren und willst zum Bundestag. Wie fragst du nach dem Weg?	2. Du bist in einer deutschen Stadt. Du möchtest eine Schiffsfahrt machen. Was fragst du in der Touristeninformation?	3. Du bist in einer deutschen Stadt. Du suchst die U-Bahnstation. Was fragst du einen Fussgänger?
4. Am Flughafen wartest du auf dein Gepäck. Alle Mitreisenden haben ihre Koffer schon bekommen, nur du nicht. Was fragst du?	5. Du bist im Informationscenter am Bahnhof. Du willst am Samstag mittag in Dresden sein. Was fragst du?	6. An der Haltestelle wartest du mit anderen Menschen auf den Bus. Du möchtest zum Opernhaus fahren. Was fragst du?
7. Du bist in Deutschland. Du willst Souvenirs kaufen. Was fragst du in der Touristeninformation?	8. Du fährst mit dem Bus in den Zoo. Du weisst aber nicht, wo du aussteigen musst. Was fragst du?	9. Du bist im Museum in Berlin. Du kaufst Eintrittskarten. Vielleicht gibt es für Schüler Ermässigungen. Was fragst du?
10. Du bist in einer deutschen Stadt. Du hast einen Stadtplan aber kannst dich nicht orientieren. Was sagst du zum Verkehrspolizisten?	11. Du bist in Berlin. Du willst in den Stadtpark fahren. Bis zum Park fahren zwei Busse und eine Straßenbahn. Du weisst nicht, womit du fahren sollst. Was fragst du?	12. Du bist in einer deutschen Stadt und wohnst in einem Hotel. Du willst ein Einkaufszentrum besuchen, aber weisst nicht, ob es ein in der Nähe gibt. Was fragst du bei der Rezeptionist?

б) Доповніть діалог. Використовуйте короткі репліки / Ergänzt den Dialog. Gebraucht kurze Repliken.

в) назвіть відсутню репліку / Nennt fehlende Replik:

–

– Ja, hier gibt es eine Bushaltestelle.

– Soll ich rechts einbiegen?

–

–

– Sie können dort einen Stadtplan und einen Stadtführer kaufen.

– Was kostet die Fahrkarte?

–

–

– die Linie 8.

г) прослушайте речення. Під час пауз передайте основний зміст, використовуючи еквівалентні граматичні конструкції / Hört die folgenden Sätze. Sagt das anders, zum Beispiel: *Zeige mir bitte die Stadt!* → *Kannst du mir die Stadt zeigen?*

1. Können Sie mir sagen, wie diese Strasse heißt? 2. Nimm eine Karte mit! 3. Du kannst mit der S-Bahn fahren. 4. Besichtigt den Berliner Fernsehturm unbedingt! 5. Sie können hier einbiegen. Es ist nicht weit.

2. Парна взаємодія (постійні пари). Закінчіть діалоги та розіграйте їх / Vollendet und spielt kurze Dialoge:

Auf der Straße:

– Sagen Sie bitte, wo ist die nächste U-Bahnstation?

– ...

Im Stadtzentrum:

– Entschuldigen Sie bitte, wie komme ich zum Moskauer Bahnhof?

– Es ist weit von hier. Fahren Sie ...

– ...

In der Touristeninformation:

– Entschuldigung, können Sie mir helfen? Ich suche das Deutsche Museum.

– Ja, natürlich. Hier ist ein Stadtplan. Sie sind hier. Das ist ...

– ...

3. Групова взаємодія (постійні трійки). Складіть діалог, використовуючи схему та карту центру Берліна / Spielt den Dialog nach dem Schema. Gebraucht den Stadtplan von Berlin dabei.

4. Колективна міжгрупова взаємодія. Кожна трійка розіграє свій діалог. Члени інших трійок стежать за описуванням маршрутом по карті. Завдання для однієї трійки: розіграйте свій діалог. Завдання для двох інших трійок: покажіть описуваний маршрут на карті.

Модель № 5.

1. Групова взаємодія (змінні трійки).

a) розширте текст за допомогою наступної інформації / Erweitert den Text. Gebraucht dabei folgende Informationen: *eines der berühmtesten Wahrzeichen der Stadt, die älteste Straße, Sitz des Deutschen Bundestages, monumental, reicht vom Brandenburger Tor bis zur Schloßbrücke, mächtig.*

b) прослухайте таке речення. Повторіть його та додайте ще одне, пов'язане за змістом / Hört den folgenden Satz. Wiederholt ihn und ergänzt noch einen Satz. Beispiel: *In einer modernen Großstadt gibt es viele Verkehrsmittel.* → *Das sind die U-Bahn, Busse, O-Busse, Strassenbahnen und Taxi.*

1. *Ich will heute eine Stadtrundfahrt machen.* 2. *Nehmen Sie lieber die U-Bahn.* 3. *Es ist nicht weit von hier.* 4. *Morgens ist es schwer, mit dem Bus zu fahren.* 5. *Gehst du mit?* 6. *Sie haben alles sehr gut erklärt.* 7. *Wir sind zum ersten Mal in eurer Stadt.*

б) продовжіть наступні речення / Ergänzt die folgenden Sätze:

1. *Als ich in Berlin war, ...* 3. *Er kann dir zeigen, wo ...* 3. *Es ist ein sehr bekannter Platz, wohin ...* 4. *In der Touristeninformation hat man mir*

gesagt, dass ... 5. Ich weiss nicht, ob ... 6. Ich will eine Stadtrundfahrt machen, damit ... 7. Heute ist wunderbares Wetter, um ... zu...

2) складіть оповідання на основі таких ключових слів / Macht eine Erzählung mit Hilfe folgender Schlüsselwörter: *spazierengehen* → *viel fotografieren* → *in verschiedene kleine Gassen einbiegen* → *sich verlaufen* → *keinen Stadtplan* → *fragen* → *keine Hilfe bekommen* → *eine Touristeninformation* → *endlich* → *eine U-Bahnstation* → *nach Hause*.

2. Парна взаємодія (змінні пари). Послухайте короткі діалоги. Опишіть ситуації і перекажіть зміст розмови у формі монологу / Hört kurze Dialoge. Beschreibt die Situationen und gebt den Inhalt des Gesprächs in der Monologform wieder:

Dialog 1.

– *Entschuldigen Sie bitte, ich möchte zur Neuen Nationalgalerie. Wie komme ich dorthin?*

– *Biegen Sie links in die Kochstrasse ein und gehen Sie geradeaus bis zur Leipziger Straße geradeaus. Warten Sie! Das ist zu weit! Fahren Sie lieber mit dem Bus.*

– *Oh, nein. Ich habe genug Zeit und gehe zu Fuss.*

– *Dann biegen Sie links in die Potsdamer Strasse ein. Bald sehen Sie den bekannten Potsdamer Platz. Danach überqueren Sie den Potsdamer Platz. Und bald sehen Sie rechts das Gebäude der Neuen Nationalgalerie.*

– *Vielen Dank!*

Dialog 2.

– *Entschuldigung! Können Sie mir auf der Mappe zeigen, wo wir gerade sind?*

– *O'k. Wir sind hier. Diese Straße heißt «Unter den Linden». Gehen Sie diese Straße geradeaus. Danach biegen Sie rechts in die Leipziger Strasse ein und gehen diese Strasse entlang.*

– *Muss ich lieber einen Buss nehmen?*

– *Ja, dann sparen Sie ca. eine halbe Stunde Zeit.*

– *Vielen Dank!*

3. Колективна послідовна взаємодія. Продовжіть опис. Використовуйте фрагмент карти центру Берліна. Працюйте по ланцюжку. Кожен наступний учень повторює попередні речення і називає своє / Erweitert Beschreibung von Berlin mit dem Stück des Stadtplanes. Arbeitet der Reihe nach. Jeder nächste Schüler wiederholt vorige Sätze та nennt noch seinen Satz.

II. Продуктивний етап / етап реалізації

Модель № 6

1. Групова взаємодія (постійні трійки). У трійках учні виконують правпу з опорою на серію трьох малюнків. Кожна трійка (якщо учнів у

класі більше, потрібно розділити учнів на 3 групи) отримує свій малюнок. Завдання: розгляньте малюнок та опишіть його / *Seht euch das Bild an und beschreibt es.*

2. Парна динамічна взаємодія (пари змінного складу). Розкажіть один одному, що зображено на вашому малюнку. Стисло запишіть основну інформацію / *Erzählt einander, was auf eurem Bild dargestellt ist. Notiert kurz die Hauptinformationen.*

3. Групова взаємодія (постійні трійки). Обговоріть, що ви дізналися від інших учнів, і вигадайте розповідь на основі отриманої інформації. Вживайте наведені нижче слова / *Gebraucht folgende Wörter dabei: der Parkplatz, überqueren, der Obus, der Marktplatz, einbiegen, der Bahnhof, die S-Bahn, geradeaus gehen, das Geschäft, entlanggehen, das Krankenhaus, wegfahren, die Straßenbahn.*

4. Парна взаємодія (постійні пари). Розгляньте всю серію малюнків. Яка розмова відбулася у дівчинки з батьками? Складіть діалог та розіграйте його / *Seht euch die ganze Bilderreihe durch. Wie könnte das Gespräch zwischen dem Mädchen und seinen Eltern verlaufen? Bildet einen Dialog i spielt ihn.*

Модель № 7

1. Колективна перехресна взаємодія.

а) прочитайте речення, підкресліть реалії, перекладіть речення / *Lest die folgenden Sätze, unterstreicht Realien, übersetzt die Sätze:*

1. *Der Begriff S-Bahn entstand 1928 in Berlin als Abkürzung für die dortige neue Stadtschnellbahn, dem Prototyp aller S-Bahn-Systeme.* 2. *Das Leipziger Rathaus gehört zu den bedeutendsten Baudenkmalern der Renaissance in Deutschland.* 3. *Das Reichstagsgebäude am Platz der Republik in Berlin ist seit 1999 Sitz des Deutschen Bundestages.* 4. *Seit 1990 besteht die Bundesrepublik aus 16 Bundesländern.* 5. *Die Berliner Mauer teilte 28 Jahre lang West- und Ostsektoren der Stadt.*

б) назвіть дієслова, які можуть поєднуватися з іменниками. Складіть з ними речення / *Nennt Verben, die zu diesen Substantiven passen können. Bildet Sätze mit diesen Substantiven, zum Beispiel: das Stadtzentrum → wohnen, besichtigen, spazierengehen*

der Bus, der Bahnhof, das Kaufhaus, der Fernsehturm, der Sportplatz, die Haltestelle, das Restaurant, die Sehenswürdigkeiten.

в) скажіть по-іншому / *Sagt anders, zum Beispiel: Ich bin fremd hier. → Ich bin Ausländer/ Tourist.*

1. *Helfen Sie mir bitte! 2. Ich habe mich verlaufen.* 3. *Sie müssen am Bahnhof vorbeigehen. Er ist an der rechten Seite.* 4. *Wir suchen die U-Bahnstation.* 5. *Hier ist es immer Stau morgens.* 6. *Ich brauche eine Fahrkarte.*

2. Групова взаємодія (постійні групи). Ознайомтеся з путівником Дрездена. Позначте, що б Ви хотіли оглянути і відвідати в цьому місті. Завдання для однієї групи: складіть і запишіть питання, які ви поставите в екскурсійному бюро. Завдання для іншої групи: складіть невеликі повідомлення-рекомендації, обґрунтуйте, чому ви рекомендуєте відвідати ту чи іншу пам'ятку.

3. Парна взаємодія (змінні пари). Складіть і розіграйте діалоги на основі ситуації «In einem Reisebüro in Dresden». Використовуйте матеріал, підготовлений при виконанні попередніх вправ / Bildet und spielt Dialoge zum Thema «In einem Reisebüro in Dresden». Gebraucht Fragen und Ratschläge, die ihr in den vorigen Übungen vorbereitet habt.

Модель № 8

1. Групова взаємодія (постійні групи). У групах учні виконують диференційовані завдання – вивчають матеріал про визначні пам'ятки Мюнхена.

а) розгляньте фотографії (у кожної групи свої) пам'яток Мюнхена і прочитайте коротку інформацію про них / Seht euch Fotos von Münchens Sehenswürdigkeiten an und lest kurze Informationen dazu;

б) підготуйте невеликі повідомлення про визначні місця Мюнхена за таким планом / Bereitet kurzwe Berichte über die Sehenswürdigkeiten der Stadt München nach dem folgenden Plan vor: 1. Name. 2. Lage. 3. Baudaten. 4. Bedeutung für diese Stadt und für Deutschland. 5. Was ist dort heute.

2. Колективна міжгрупова взаємодія. Опишіть визначні пам'ятки Мюнхена / Für Referenten: erzählt über die Sehenswürdigkeiten von München. Для інших учнів: прослухайте інформацію і запишіть в зошит назву кожної визначної пам'ятки та коротку інформацію про неї.

3. Групова взаємодія (постійні групи). Перегляньте записану вами інформацію. Обговоріть і доповніть записи один одного / Seht euch eure Information durch. Besprecht und ergänzt eure Notizen.

4. Колективна міжгрупова взаємодія. Назвіть визначну пам'ятку на фотографії. Розкажіть про неї. Переможе та група, яка назве більше визначних пам'яток і правильно їх опише / Nennt, welche Sehenswürdigkeit auf dem Foto dargestellt ist. Erzählt über diese Sehenswürdigkeit. Die Gruppe siegt, die mehr Sehenswürdigkeiten nennen kann und sie richtig beschreibt.

Модель № 9

1. Групова взаємодія (змінні групи). У групах учні виконують вправи на основі інформації з офіційного сайту міста Берліна, а саме – з розділів, присвячених пішм, автобусним і водним екскурсіям містом. Завдання:

а) розгляньте фотографію і прочитайте коротку інформацію про пропоновану екскурсію / *Seht euch das Photo an und lest kurze Informationen über die angebotene Stadtführung*;

б) підготуйте невелику презентацію екскурсії. Використовуйте ключові слова / *Bereitet kurze Präsentation vor. Gebraucht folgende Schlüsselwörter dabei: alle Sehenswürdigkeiten, bequem, viel erleben, besichtigen, Spaß machen, spazieren gehen, nicht viel Zeit, interessant, zeigen, Abfahrt, wichtigste, kosten, Vorteil, dauern.*

2. Колективна міжгрупова взаємодія. Для доповідачів: прорекламуйте свою екскурсію / *Für Referenten: wirvt für eure Stadtbesichtigung.* Для інших учнів: прослухайте інформацію про екскурсію і занотуйте її у зошит / *Für andere Schüler: hört die Informationen und macht Notizen zur Stadtführung.*

3. Групова взаємодія (постійні групи). Перегляньте записану вами інформацію, обговоріть і виберіть ту екскурсію, яка вам більше сподобалася. Підготуйте повідомлення / *Seht euch eure Information durch, besprecht und wählt solche Tour, die euch am besten gefällt. Bereitet einen Bericht vor.*

4. Колективна міжгрупова взаємодія / Колективна перехресна взаємодія. Обговоріть усім класом описані екскурсії. Висловіть свою думку. Аргументуйте відповідь / *Besprecht alle zusammen beschriebene Touren. Äußert eure Meinung. Begründet eure Antwort.*

На основі розроблених вправ із використанням КГВУ було проведене експериментальне навчання, яке включало такі етапи: 1) передекспериментальний / констатуючий зріз; 2) експериментальне навчання; 3) проміжний / контрольний зріз; 4) постекспериментальний / підсумковий зріз. На кожному зрізі в обох групах вимірювалося як діалогічне, так і монологічне мовлення за низкою показників: 1) відповідність комунікативного завдання (досягнення мети комунікації); 2) обсяг висловлювання; 3) фонетична правильність (помилки, які ускладнюють розуміння); 4) тривалість висловлювання (тільки для монологічного мовлення); 5) лексична насиченість; 6) граматична правильність. Результати вимірювань наведені у таблиці 1.

Провівши порівняльний аналіз результатів передекспериментального, проміжного та постекспериментального зрізів, ми можемо виявити та оцінити динаміку мовлення учнів за час проведення експериментального навчання.

Таблиця 1

**Динаміка розвитку умінь мовлення учнів (середній коефіцієнт)
(передекспериментальний → проміжний →
постекспериментальний зрізи)**

Критерії	ЕГ	КГ
Загальне розуміння усного мовлення	80% → 85% → 92% (+12%)	83% → 83% → 83% (+0%)
Детальне розуміння усного мовлення	47% → 58% → 72% (+25%)	49% → 49% → 50% (+1%)
Відповідність висловлювання завданню (діалог / монолог)	54 / 61% → 69 / 76% → 77 / 85% (+23% / +24%)	58 / 66% → 58/66% / → 59 / 67% (+1% / +1%)
Обсяг висловлювання (діалог / монолог)	52 / 49% → 66 / 63% → 74 / 72% (+21% / +23%)	50 / 48% → 51 / 48% → 51 / 50% (+1% / +2%)
Фонетична правильність	69% → 76% → 85% (+16%)	67% → 69% → 69% (+2%)
Тривалість висловлювання(монолог)	3хв.49сек. → 3хв. 05сек. → 2хв.51сек. (-59 сек.)	3 хв. 25 сек. → 3 хв. 22 сек. → 3 хв. 10 сек. (-15 сек.)
Лексична насиченість висловлювання (діалог / монолог)	12 / 14% → 23 / 24% → 27 / 28% (+15% / +14%)	12 / 11% → 12 / 12% → 13 / 14% (+1% / +3%)
Граматична правильність висловлювання (діалог / монолог)	53 / 47% → 65 / 58% → 73 / 70% (+20% / +23%)	55 / 53% → 55 / 54% → 57 / 55% (+2% / +2%)

ВИСНОВКИ

Порівняльний аналіз отриманих результатів дозволяє зробити висновок про те, що в процесі експериментального навчання показники навичок учнів в усному німецькому мовленні в ЕГ покращилися за різними коефіцієнтами від 12 до 25%, у КГ спостерігалася незначна динаміка (0–3%), що свідчить про вищий рівень розвитку навичок усного німецького мовлення в учнів ЕГ. Варто відмітити як кількісні, а й якісні зміни у мовленні учнів ЕГ: учні стали вільніше і впевненіше вживати мовні засоби, комбінувати вже відомі мовні зразки, вибирати способи висловлювання думки (швидше компенсувати нестачу мовних засобів), висловлювати своє ставлення до теми обговорення і реагувати на оцінні репліки співрозмовника, залежно від ситуації розширювати діалогічне мовлення розгорнутими монологічними репліками або, навпаки, редукувати її, що необхідно і природно для реального спілкування.

Таким чином, проведене експериментальне навчання підтвердило ефективність розробленої нами системи вправ, а також доцільність

використання КГВУ для формування в учнів 7–9-х класів загально-освітніх шкіл навичок в усному німецькому мовленні. Це навчання буде більш ефективним, якщо у процесі навчання застосовуватимуться моделі КГВУ, що передбачають багатостороннє спілкування у різних формах та видах (постійні, змінні та динамічні пари, трійки, постійні та змінні групи, колективна послідовна, міжгрупова взаємодія, перехресне спілкування всіх учнів класу), які змінюють один одного залежно від мети комунікації та виконуваних навчальних завдань;

Основні розробки і матеріали дослідження можуть знайти застосування у навчальних та методичних посібниках з навчання німецької мови як першій, так і другій іноземній. Розроблена методика та рекомендації можуть бути використані на курсах підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови, у курсі лекцій з методики навчання іноземних мов, у спецкурсах з методики використання технічних засобів навчання на уроках іноземної мови, на семінарських заняттях та на практиці студентів педагогічних спеціальностей.

Перспективність цього дослідження полягає в подальшому вдосконаленні запропонованої методики навчання за допомогою розробки нових інтерактивних вправ та використання КГВУ на заняттях з інших іноземних мов.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена особливостям навчання усного іншомовного мовлення з використанням різних форм взаємодії учнів у процесі оволодіння іноземною мовою. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність методики навчання учнів 7–9 класів загальноосвітньої школи усного німецького мовлення за допомогою розроблених моделей колективно-групової взаємодії учнів. Доведено, що навчання учнів 7–9-х класів усного мовлення німецькою мовою буде ефективним, якщо у процесі навчання застосувати моделі колективно-групової взаємодії учнів, що передбачають багатостороннє спілкування в різних формах і видах (постійні, змінні і динамічні пари, трійки, постійні і змінні групи, колективна послідовна, міжгрупова взаємодія, перехресне спілкування всіх учнів класу), які змінюють одна одну залежно від мети комунікації і навчальних завдань. Так, взаємодія за зразком *парна постійна* – *парна змінна* сприяє результативному виконанню підготовчих фонетичних, лексичних і граматичних вправ, у тому числі за допомогою роздаткового матеріалу, де учні можуть здійснювати взаємоперевірку і контролювати один одного, а також виконання умовно-мовленневих і власне мовленневих вправ: робота в режимі інтерв'ю, складання і програвання діалогів. Взаємодія за

зразком *групова постійна* – *групова змінна* дієва при виконанні підготовчих лексичних і граматичних вправ (взаємодія «по ланцюжку»: кожне наступне завдання виконує інший учень, а решта членів трійки контролюють і перевіряють його), роботі над окремими частинами спільного завдання, розподілу обов’язків у трійці / групі, опрацюванню завдань, які потребують додаткового аналізу, обговорення мовних явищ або мовної ситуації. *Парна динамічна* взаємодія корисна для виконання вправ на доповнення і збір інформації, коли учні повинні отримати в однокласників інформацію, якої не вистачає. *Колективна послідовна* взаємодія сприятлива для виконання спільного завдання з ланцюжка підготовчих вправ (фонетика, лексика, граматики), вправ типу «снігова куля», проведення екскурсій. *Колективна перехресна* взаємодія зручна для виконання вправ на складання асоціограм, мозковий штурм, проведення змагань, комунікативних вправ (обговорення проблеми). *Колективна міжгрупова* взаємодія передбачає обмін думками, ухвалення спільного рішення, проведення змагань тощо.

Література

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : УРСС, 2012. 576с.
2. Глухов Б. А., Щукин А. Н. Термины методики преподавания русского языка как иностранного. М. : Русский язык, 1993. 370 с.
3. Дьяченко В. К. Коллективно-групповые способы обучения. *Педагогика*. 1998. № 2. С. 16–45.
4. Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении. М. : Просвещение, 1991. 192 с.
5. Кійко С. В., Халус О. Електронні дидактичні засоби у формуванні компетентності іншомовного писемного мовлення школярів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 816. Чернівці : Черн. ун-т, 2019. С. 27–36.
6. Пассов Е. И. Урок иностранного языка : настольная книга преподавателя иностранного языка. Ростов-на-Д: Феникс, 2010. 640 с.
7. Колесникова И. Л., Долгина О. А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. М. : Дрофа, 2008. 431с.
8. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. М. : УРСС, 2003. 216 с.
9. Лийметс Х. Й. Групповая работа на уроке. М. : Знание, 1975. 64 с.
10. Сотникова С. І., Гоголева Г. В. Німецька мова. 9 клас. : підручник для ЗНЗ. Харків : Ранок, 2017. 240 с.

11. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М. : Высшая школа, 2004. 512 с.
12. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. М. : Астрель, 2007. 747 с.
13. Kmen I., Sommer N. Theoriearbeit: Gruppenarbeiten URL: www.didactics.eu/fileadmin/analyse/beispiele_lehrpraxis/theoriearbeit-gruppenarbeit-ss11.pdf.

Information about the authors:

Kiyko Svitlana Vasylivna,

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor at the Department
of Germanic, General and Comparative Linguistics
Chernivtsi National University
5, Sadova str., Chernivtsi, 58000, Ukraine

Boiko Nadiia Ivanivna,

Postgraduate Student at the Department
of Germanic, General and Comparative Linguistics,
Chernivtsi National University
5, Sadova str., Chernivtsi, 58000, Ukraine